

Fra Grundtvig-Litteraturen.

Jørgen Elbek: Grundtvig og de græske salmer. Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning nr. 241. 150 s. Gads Forlag 1960.

Jørgen Elbek har tidligere (Grundtvig-Studier 1959) beskæftiget sig indgående med Grundtvigs gendigtning af latinske salmer og vist sig som en dygtig kender af både Grundtvig og latinsk kirkelig hymnedigtning. Med sit nye arbejde har han på fremragende måde løst en meget vanskelig opgave.

Emnet har stedse virket tiltrækkende på alle, der i Danmark har beskæftiget sig med byzantinsk liturgi og hymnologi, men arbejdet har på den anden side frastødt de fleste, fordi den byzantinske hymnedigtning er så stor og uoverskuelig. *Uffe Hansen* har i Grundtvig-Studier 1953 gjort en bemærkelsesværdig og meget fortjenstfuld indsats for at belyse Grundtvigs forhold til de græske salmer, men er blevet stærkt hæmmet af den nævnte vanskelighed, der bl. a. viser sig derved, at mange byzantinske hymner i indhold og form ligner hinanden så meget, at det er umuligt på grundlag af en fri gendigtning at fastslå det græske forlæg med sikkerhed.

Elbek er gået den modsatte vej ved at spørge: *hvor* har Grundtvig fundet de græske salmer? – og svaret giver Elbek med stor sikkerhed: Grundtvig har foretaget sine oversættelser på grundlag af en ret ukendt græsk liturgisk håndbog, *Leiturgikon* (Venedig 1778), en uddrag af de fire liturgiske håndbøger i den græske kirke, nærmest en slags folkeudgave. Dispositionen i det arbejdsprogram, som Grundtvig selv opstillede (Gr. St. 1953, s. 72 b), svarer nøje til rækkefølgen i *Leiturgikon*. Denne vigtige og betydelige opdagelse sætter Elbek i stand til med stor nøjagtighed at kontrollere Grundtvigs forhold til de græske forlæg.

Indledningsvis fastslår forfatteren, at Grundtvigs arbejde med de græske salmer var et led i virkeliggørelsen af hans salmeprogram, der både omfattede en genoplivelse af den lutherske salmesang og indførelse af klassiske førreformatoriske salmer »til at udtrykke de *klare Sandheder* om Menneskenes *naturlige* Forhold til Gud, hinanden og de *timelige Kaar*«. Salmer af denne type finder Gr. fx. i den byzantinske kirkedigtning, hvorigennem den anden folke-menighed kommer til orde.

I sin afhandling giver Elbek en glimrende indførelse i byzantinsk liturgi og hymnografi, en vurdering af de græske salmers kristendom samt et meget fint afsnit om de græske salmers indflydelse på Grundtvig og hans digtning, særligt hvad angår hans syn på forholdet mellem naturen og kristendommen – og hans syn på kvindeligheden som en kristelig værdi.

Interessen samler sig ganske naturligt om vurderingen af Grundtvigs virk-

somhed som oversætter. Her kommer Elbek til det resultat, at Grundtvig sjældent forstår det særegne for den byzantinske poesi; han har hverken sans for indholdets enkle klarhed og formens strenghed og gør sig skyldig i mange mistolkninger. En underordnet ting på græsk kan i Grundtvigs gengivelse blive hovedsagen, og hvad der er præcist udtrykt i de byzantinske strofer, bliver let til snakkesalighed i den grundtvigske gengivelse på dansk.

Undertiden kan Elbek være en kende uretfærdig i sin kritik af Grundtvig, når det fx. (s. 64) hedder, at det er »malplaceret« af Grundtvig for egen regning at antyde, at Kristus slap ind i dødsriget ved en krigslist (Sang-Værk nr. 218). Dels findes motivet i forlægget (»Min styrke er brudt, jeg modtog den dødelige som en af de døde« (jfr. s. 63)), dels er tankegangen nærliggende for en teolog som Grundtvig, der sikkert har den klassiske forsoningsteori for øje (jfr. Gustaf Aulén: *Den kristna försoningstanken*, 1930, s. 93–96).

Den byzantinske stemning træffer Grundtvig bedst i »Hør vor Hellig-Aftens Bøn« (Sang-Værk nr. 217) og »Herren af Søvne opvaagned, opsprang« (sst. nr. 219). I forbindelse med det sidste digt bør det tilføjes, at Grundtvig her uden at vide det gengiver dele af en meget vigtigere liturgisk sammenhæng end forlæggets, nemlig den højtidelige indledning til den byzantinske påskemorgengudstjeneste, der ligeledes har salme 68 som motiv: menigheden skal med lys og røgelseskar i hænderne symbolisere opstandelsens virkelighed og Guds sejr over fjenderne (ps. 68,3: Som røg henvejres, således skulle de (Guds fjender) henvejres; som voks, der smelter for ild, således skal de gudløse gå til grunde for Guds åsyn).

Elbeks bog er et imponerende arbejdsresultat, når man betænker, hvor besværligt det er at sætte sig ind i et emne som byzantinsk liturgi og hymnografi, og for Elbek har det endda kun været vejen til målet: at skildre Grundtvigs forhold til de græske salmer. Bogen, som det er en sproglig fryd at læse, være hermed anbefalet til enhver, der vil kaste et blik ind i Grundtvigs eget værksted og samtidig få kyndig besked om byzantinsk kristendom og digtning.

Christian Thodberg.
univ. adj., cand. theol.

Johan Johansen: Fremtidsstemmen i Grundtvig. Kort forsøg på bedømmelse af »Mands Minde«. Gyldendal 1959.

I bogens første afsnit gør forfatteren et smukt forsøg på at »mane Grundtvig paa talerstolen« frem, ikke for at berige Grundtvig-litteraturen med et nyt videnskabeligt bidrag men med det udtrykkelige sigte at belyse vor nutids-situation. Grundtvigs foredrag har påtrængt sig Johan Johansen »som en stemme med en sjælden lys og rolig magt til overtalelse i sig« og hjulpet ham »til at genfinde noget hjemligt og dansk, der har sin ret og nødvendighed den dag i dag« – en erfaring, som adskillige gjorde i besættelsens år.

I sin udførlige undersøgelse: »Grundtvig som samtidshistoriker« (1950) fremhævede *Erik Møller*, at Grundtvig var »en kendsgerningernes mand«, hvis styrke lå i solidt historisk ræsonnement, og afviste opfattelsen af ham